

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

307

Polityka ekonomiczna

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Grażyna Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-390-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Franciszek Adamczuk , Produkty tradycyjne i regionalne i ich wykorzystanie w promocji regionu.....	15
Ewa Badzińska , Perspektywy i bariery rozwoju firm <i>spin-off</i> w Polsce.....	25
Agnieszka Baer-Nawrocka, Arkadiusz Sadowski , Polityczne i strukturalne czynniki wpływające na przemiany w rozmieszczeniu produkcji trzody chlewnej w krajach Unii Europejskiej.....	35
Agnieszka Barczak , Wykorzystanie metody programowania liniowego do oceny procesu produkcyjnego grup gospodarstw wybranych typów rolniczych.....	45
Wioletta Bieńkowska-Golasa , Odległość gmin wiejskich województwa mazowieckiego od głównych ośrodków gospodarczych a ich poziom przedsiębiorczości	56
Alicja Bonarska-Treit , Turystyka szansą rozwoju lokalnego.....	65
Agnieszka Borowska , Wykorzystanie środków w ramach krajowych programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce.....	77
Anna Czech , Bezpieczeństwo energetyczne Polski a odnawialne źródła energii	92
Małgorzata Dolata , Pozycja konkurencyjna obszarów wiejskich Polski Wschodniej z punktu widzenia ich wyposażenia w infrastrukturę gospodarczą.....	100
Monika Fabińska , Wybrane czynniki kapitału regionalnego determinujące rozwój firm z sektora włókienniczo-odzieżowego z województwa łódzkiego	109
Mateusz Folwarski , Wynagrodzenia dyrektorów wykonawczych rady dyrektorów największych amerykańskich banków przed i po kryzysie finansowym	121
Małgorzata Fronczek , Charakter wymiany handlowej Polski z zagranicą po 1990 roku	132
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor , Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw sektora motoryzacyjnego w Polsce i w Europie	142
Marcin Gospodarowicz , Sektor mikroprzedsiębiorstw w Polsce i jego wsparcie ze środków UE w latach 2007-2011	152
Marianna Greta, Ewa Tomczak-Woźniak , Polski sektor rolny a cyfryzacja – przykład i bariery realizacji projektu wdrażającego technologie informatyczne.....	165

Sylwia Guzdek , Znaczenie instytucji otoczenia biznesu dla małych i średnich przedsiębiorstw w latach 2007-2012	176
Barbara Hadryjańska , Umacnianie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw na przykładzie sektora rolno-spożywczego	190
Sławomira Hajduk , Instrumenty ekonomiczne zarządzania przestrzenią na poziomie lokalnym	201
Mariusz Hamulczuk , Asymetria w transmisji cen w łańcuchu żywnościowym. Przykład cen drobiu w Polsce.....	212
Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Agata Bocionek , Finansowanie świadczeń opieki zdrowotnej osobom nieubezpieczonym na podstawie decyzji organu wykonawczego samorządu terytorialnego	224
Grażyna Karmowska , Zróżnicowanie rozwoju powiatów województwa zachodniopomorskiego.....	233
Wojciech Kisiał, Bartosz Stępiński , Analiza zróżnicowania przestrzennego absorpcji funduszy Unii Europejskiej przez samorządy terytorialne w Polsce.....	247
Joanna Kizielewicz , Polityka gospodarcza rządu i Unii Europejskiej wobec regionów nadmorskich i jej wpływ na rozwój turystyki morskiej w Polsce	257
Ewa Kołoszycz , Dochody typowych gospodarstw mlecznych w UE w 2011 roku	270
Sylwester Kozak , Efektywność zakładów ubezpieczeń na życie w Polsce w latach 2002-2011. Czy wielkość i własność zagraniczna zakładów mają znaczenie?.....	280
Mariusz Kudelko , Ocena zasadności budowy elektrowni systemowych wykorzystujących nowe złoża węgla brunatnego	292
Anetta Kuna-Marszałek , Strategie ekologiczne przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych.....	305
Piotr Laskowski , Specjalne strefy ekonomiczne jako czynnik rozwoju regionalnego na przykładzie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „INVEST- PARK”	317
Wojciech Leoński , Zewnętrzne bariery rozwoju przedsiębiorczości w Polsce..	330
Edyta Łyżwa, Olga Braziewicz-Kumor , Współpraca przedsiębiorstw przemysłowych z innymi uczestnikami rynku w zakresie działalności innowacyjnej.....	341
Agnieszka Malkowska , Strategia rozwoju Euroregionu Pomerania a budowa konkurencyjnego regionu przygranicznego.....	353
Arkadiusz Malkowski , Wschodnia granica Polski. Od peryferii i izolacji do współdziałania	363
Grażyna Mańczak , Ocena polityki proeksportowej w Polsce	373
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Analiza nakładów pracy w gospodarstwach rolnych w 2010 roku w porównaniu do 2002 roku	384

Dominika Mierzwa , Zastosowanie modelu multiplikacyjnej analizy dyskryminacji w ocenie spółdzielczych przedsiębiorstw mleczarskich.....	396
Andrzej Miszczuk , Nowe podejście do regionalnego planowania strategicznego (na przykładzie województwa podkarpackiego).....	408
Zbigniew Mongiało, Michał Świtlyk , Analiza współczynników efektywności uczelni publicznych.....	420
Anna Oleńczuk-Paszal, Monika Śpiewak-Szyjka , Gospodarowanie wojewódzkim zasobem nieruchomości a dochody województwa	431
Piotr Podsiadło , Zagadnienie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw w sektorze rybołówstwa.....	442
Halina Powęska , Cel przekraczania granicy uczestników handlu przygranicznego a struktura towarowa transgranicznych zakupów na pograniczu polsko-ukraińskim	454
Zdzisław W. Puślecki , Nowe zjawiska we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej w warunkach perspektywy budżetowej na lata 2014-2020 ...	465
Bogusława Puzio-Waślawik , Samozatrudnienie w okresie spowolnienia gospodarczego w Polsce	477
Małgorzata Raczkowska , Spółdzielczość socjalna w Polsce	489
Joanna Rogalska , Świętokrzyskie jednostki samorządu terytorialnego jako beneficjenci polityki regionalnej.....	502
Iga Rudawska , Sieć jako pośrednia forma koordynacji gospodarczej na przykładzie zintegrowanej opieki zdrowotnej	513
Robert Rusielik , Determinanty efektywności technicznej produkcji żywca wołowego w Europie i na świecie w roku 2011	522
Karolina Sienkiewicz , Karta Praw Studenta a sytuacja absolwentów szkół wyższych na rynku pracy.....	534
Agnieszka Skoczyła-Tworek , Audyt jako narzędzie optymalizacji zarządzania przedsiębiorstwem w dobie kryzysu ekonomicznego	546
Katarzyna Skorupińska , Niezwiązkowe formy reprezentacji pracowników w polskim systemie stosunków przemysłowych	557
Agnieszka Słomka-Gołębiowska , Determinanty niezależności komitetu wynagrodzeń w bankach w Polsce	569
Jerzy Sokołowski , Optymalizacja wyboru oferty turystycznej przez klienta przy wykorzystaniu portalu internetowego holidaycheck	581
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałazka , Ocena stopnia wykorzystania pomocy publicznej przez przedsiębiorstwa województwa lubelskiego na podstawie wyników badań ankietowych	590
Marcin Stępień , Elementy zasad podatkowych w aspekcie polskiego systemu podatkowego.....	602
Maciej Szczepankiewicz , Potencjał innowacyjny polskich parlamentarzystów.....	612

Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman , Rola funduszy unijnych w finansowaniu zrównoważonego rozwoju na przykładzie gmin województwa łódzkiego	623
Arkadiusz Świadek, Katarzyna Szopik-Depczyńska , Aktywność innowacyjna a wielkość przedsiębiorstw w systemie przemysłowym małopolski	633
Dariusz Urban , Gospodarka polska jako miejsce inwestycji z perspektywy wybranych państwowych funduszy majątkowych – przyczynek do badań empirycznych.....	644
Piotr Urbanek , Polityka wynagradzania kadry kierowniczej w polskich bankach publicznych na przykładzie spółek indeksu WIG20	654
Adam Wasilewski , Użytki rolne a rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej w Polsce	667
Anetta Waśniewska , Aktywność społeczna i ekonomiczna stowarzyszeń i fundacji – wybrane zagadnienia na podstawie przeprowadzonych badań	678
Marek Wigier , Sytuacja ekonomiczna przetwórstwa spożywczego w Polsce w okresie członkostwa w UE – stan i perspektywy.....	688
Edward Wiśniewski , Efekty skali w funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego na przykładzie gmin województwa zachodniopomorskiego	700
Urszula Zagóra-Jonszta , Ruch spółdzielczy i działalność Franciszka Stefczyka	710
Katarzyna Żak , Diagnoza poziomu innowacyjności polskiej gospodarki.....	721

Summaries

Franciszek Adamczuk , Usage of traditional and regional products in the region's promotion.....	24
Ewa Badzińska , Prospects and barriers to the development of <i>spin-off</i> companies in Poland	34
Agnieszka Baer-Nawrocka, Arkadiusz Sadowski , Political and structural factors affecting the changes in the distribution of pig production in the European Union countries	44
Agnieszka Barczak , The use of the linear programming method to assess the production process of groups of farms of some chosen agricultural types.	55
Wioletta Bieńkowska-Gołas , Distance of rural communities in Mazovian Voivodeship from the main economic centres and their level of entrepreneurship	64
Alicja Bonarska-Treit , Tourism as a chance for local development.....	76
Agnieszka Borowska , The use of funds under National Programmes for the Support of Apiculture in Poland	91
Anna Czech , Polish energy security and renewable energy sources	99

Malgorzata Dolata , Competitive position of East Poland rural areas from the point of view of economic infrastructure equipment.....	108
Monika Fabiańska , Selected factors of the regional capital determining investment decisions of the companies from the textile and clothing sector from Łódź Voivodeship.....	120
Mateusz Folwarski , Remuneration of executive directors of board of directors of the biggest American banks before and after the financial crisis	131
Malgorzata Fronczek , Character of the Polish foreign trade after 1990	141
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor , Conditioning of automotive sector enterprises competitiveness in Poland and in Europe.....	151
Marcin Gospodarowicz , Microenterprises in Poland and their support from EU funds in the years 2007-2011.....	164
Marianna Greta, Ewa Tomczak-Woźniak , Polish agriculture sector vs. digitization – example and barriers of the computer technologies implementing project realization	175
Sylwia Guzdek , The importance of business environment for small and medium-sized enterprises in 2007-2012.....	189
Barbara Hadryjańska , Strengthening the competitive advantage of companies on the example of the agri-food sector.....	200
Sławomira Hajduk , Economic instruments of space management on the local level.....	211
Mariusz Hamulczuk , Asymmetric price transmission along the food chain. Example of poultry prices in Poland	223
Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Agata Bocionek , Financing health care services for uninsured individuals under a decision of the executive body of the local government.....	232
Grażyna Karmowska , Differences in the development of poviats of West Pomeranian Voivodeship	246
Wojciech Kisiał, Bartosz Stępiński , Spatial differences in the absorption of EU funds by the regional and local governments in Poland.....	256
Joanna Kizielewicz , Economic policy of the government and the European Union towards coastal regions and its influence upon the development of maritime tourism in Poland	269
Ewa Kołoszycz , Income of typical dairy farms in the European Union in 2011.....	279
Sylwester Kozak , Efficiency of life insurance companies in Poland in the years 2002-2011. Do size and foreign ownership matter?.....	291
Mariusz Kudelko , Assessment of building of power plants using new lignite deposits – a systems approach.....	304
Anetta Kuna-Marszałek , Environmental strategies of enterprises on the international markets	316

Piotr Laskowski , Special economic zones as a factor of regional development based on Wałbrzych Special Economic Zone “INVEST-PARK”.	329
Wojciech Leoński , External barriers to the development of entrepreneurship in Poland	340
Edyta Łyżwa, Olga Braziewicz-Kumor , Cooperation of industrial enterprises with other market participants in terms of innovative activity.....	352
Agnieszka Malkowska , Strategy for the development of Pomerania Euro-region and building of competitive border region	362
Arkadiusz Malkowski , The eastern border of Poland from outskirts and isolation to co-operation	372
Grażyna Mańczak , Pro-export policy assessment in Poland.....	383
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Analysis of labour output in agricultural farms in 2010 in comparison to 2002.....	395
Dominika Mierzwa , Application of multiplication analysis of discrimination to the evaluation of cooperative dairy companies	407
Andrzej Miszczuk , New approach the regional strategic planning (as an example of Podkarpackie Voivodeship)	419
Zbigniew Mongiało, Michał Świtłyk , Analysis of efficiency coefficients of public universities	430
Anna Oleńczuk-Paszal, Monika Śpiewak-Szyjka , Voivodeship real estate management vs. voivodeship revenue	441
Piotr Podsiadło , State aid for fishing industry companies.....	453
Halina Powęska , The purpose of crossing the border by cross-border traders and the commodity structure of cross-border purchasing in the Polish-Ukrainian border region.....	464
Zdzisław W. Puślecki , New phenomena in the Common Agricultural Policy of the European Union in the conditions of a budgetary perspective for the years 2014-2020.....	476
Bogusława Puzio-Waślawik , Self-employment during the economic slowdown in Poland	488
Małgorzata Raczkowska , Social cooperative movement in Poland.....	501
Joanna Rogalska , Świętokrzyskie local government units as beneficiaries of regional policy	512
Iga Rudawska , Network as an intermediate form of economic coordination on the example of integrated healthcare	521
Robert Rusielik , Determinants of technical efficiency of beef production in Europe and in the world in 2011.....	533
Karolina Sienkiewicz , Consequences of signing Student’s Law Card for university graduates	545
Agnieszka Skoczyła-Tworek , Audit as a tool for optimization of company management in the current economic crisis.....	556

Katarzyna Skorupińska , Non-trade union forms of employee representation in the Polish system of industrial relations	568
Agnieszka Słomka-Gołębiowska , Determinants of compensation committee independence in banks in Poland.....	580
Jerzy Sokółowski , Optimization of tourist offer selection by using Internet portal HolidayCheck.....	589
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałazka , Assessment of the use of public assistance by companies in Lublin Voivodeship based on survey results	601
Marcin Stępień , Elements of tax rules in the context of the Polish tax system	611
Maciej Szczepankiewicz , Polish parliamentarians' innovation potential.....	622
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman , The role of EU funds in the financing of sustainable development on the example of Łódź Voivodeship municipalities	632
Arkadiusz Świadek, Katarzyna Szopik-Depczyńska , The impact of enterprises' size on regional innovation systems – Małopolskie case	643
Dariusz Urban , Polish economy as a place of investment from the perspective of selected sovereign wealth funds – a contribution to the empirical analyses.....	653
Piotr Urbanek , Executive remuneration policy in the Polish public banks on the example of WIG20 companies.....	666
Adam Wasilewski , Arable land and the development of non-agricultural economic activity in Poland.....	677
Anetta Waśniewska , Social and economic activity of associations and foundations – selected problems based on research.....	687
Marek Wigier , Food processing in Poland in the times of EU membership – condition and perspective	699
Edward Wiśniewski , Economies of scale in the operation of local government units on the example of communities of Western Pomerania.....	709
Urszula Zagóra-Jonszta , Cooperative movement and activities of Franciszek Stefczyk	720
Katarzyna Żak , Diagnosis of the innovation level of Polish economy	732

Małgorzata Fronczek

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

CHARAKTER WYMIANY HANDLOWEJ POLSKI Z ZAGRANIĄ PO 1990 ROKU

Streszczenie: Artykuł jest poświęcony analizie zmian, jakie nastąpiły w polskim handlu zagranicznym po 1990 roku, kiedy w kraju rozpoczął się proces transformacji gospodarczej. Pierwszy punkt pracy to krótki wstęp. W drugim punkcie opisano zmiany wartości eksportu oraz importu, a także zmiany ich rozmiarów fizycznych (wolumenu). Trzeci punkt zawiera analizę struktury towarowej polskiej wymiany zagranicznej. Zastosowano tutaj podział produktów według WTO. W kolejnym czwartym punkcie dokonano analizy salda wymiany handlowej Polski według przyjętego podziału na grupy produktów. W pracy zwrócono także uwagę na stopień wewnątrzgałęziowego charakteru naszych obrotów zagranicznych. Wykorzystano w tym celu indeks intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej, a wyniki obliczeń opisano w piątym punkcie pracy. Ostatnią częścią są syntetyczne wnioski.

Słowa kluczowe: handel zagraniczny Polski.

1. Wstęp

Jedną z cech współczesnej gospodarki światowej jest postępująca liberalizacja stosunków handlowych w skali międzynarodowej. Sprzyja to rozwojowi wymiany towarowej poszczególnych państw, a przez to rozwojowi handlu światowego. Polska jest jednym z krajów, które w wyniku transformacji gospodarczej zyskały możliwość pełniejszego i łatwiejszego dostępu do rynków innych państw. Otwarcie się stwarza konieczność dostosowywania się do wymogów międzynarodowej konkurencji i wymusza zmiany strukturalne w gospodarce. Uważa się, że współczesny handel międzynarodowy ma w decydującej większości charakter wewnątrzgałęziowy, tzn. poszczególne kraje eksportują i importują dobra będące bliskimi substytutami w konsumpcji i/lub produkcji¹. Udział w takim handlu wiąże się dla poszczególnych krajów z wieloma korzyściami. A. Zielińska-Głębocka podaje, że są to przede wszystkim²:

¹ E. Czarny, *Teoria i praktyka handlu wewnątrzgałęziowego*, SGH, Warszawa 2002, s. 23-41.

² A. Zielińska-Głębocka, *Wprowadzenie do teorii ekonomii międzynarodowej. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1997, s. 102-104.

- zmniejszenie kosztów produkcji i obniżenie cen dzięki wydłużeniu serii produkcji,
- szersza gama dóbr dostępnych dla konsumentów,
- dostęp do nowych rynków zbytu i dzięki temu powiększenie tych rynków,
- uzyskiwanie korzyści przez wszystkie czynniki produkcji, zarówno te mniej obfite, jak i te bardziej obfite³.

Celem niniejszej pracy jest analiza zmian, jakie nastąpiły w polskim handlu zagranicznym po roku 1990, tj. od czasu rozpoczęcia procesu transformacji gospodarczej, do roku 2011. Szczególną uwagę zwrócono na zmiany w strukturze towarowej wymiany z zagranicą i sprawdzenie, czy polski handel zagraniczny ma charakter wymiany wewnątrzgałęziowej oraz czy od momentu, kiedy rozpoczęła się transformacja gospodarcza w naszym kraju charakter tego handlu się zmienił. W obliczeniach wykorzystano dane z lat 1990-2011 pochodzące z bazy danych statystycznych Światowej Organizacji Handlu (WTO), a także częściowo dane polskiego Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Wartość polskiego handlu zagranicznego

Analizując dane dotyczące wartości polskiego eksportu oraz importu, można dojść do wniosku, że nasz kraj wykorzystał okazję, jaką stworzyła zmiana ustroju gospodarczego. W ciągu dwudziestu lat wartość polskiej wymiany z zagranicą bardzo wyraźnie wzrosła. Odpowiednie dane zawarto w tab. 1.

Tabela 1. Handel zagraniczny Polski w latach 1990-2011 (w mld USD, ceny bieżące)

Lata	Eksport	Import	Saldo
1990	14,3	11,6	2,8
2000	31,7	49,0	-17,3
2001	36,0	50,2	-14,2
2002	41,1	55,3	-14,2
2003	53,8	68,3	-14,5
2004	75,0	89,7	-14,6
2005	89,4	101,6	-12,2
2006	110,8	127,0	-16,2
2007	140,1	165,7	-25,6
2008	170,5	208,8	-38,3
2009	136,5	149,5	-13,0
2010	159,7	178,0	-18,3
2011	187,4	207,7	-20,3

Źródło: Statistical database, <http://stat.wto.org> (dostęp: 25.01.2013).

³ To ostatnie stwierdzenie przeczy teorii handlu ujętej w postaci tradycyjnego modelu handlu Heckschera-Ohlina.

Wartość dóbr wywożonych z naszego kraju w 2011 r. wyniosła 187,4 mld USD i była 13-krotnie większa niż w 1990 roku. Wartość dóbr przywożonych do nas w 1990 r. była równa 11,6 mld USD, w 2011 r. przewyższała już 207 mld USD i była prawie 18-krotnie wyższa. Na początku okresu transformacji saldo obrotów handlowych Polski było dodatnie (+2,8 mld USD). Po dziesięciu latach deficyt wynosił już ponad 17 mld USD. Taka niekorzystna sytuacja utrzymywała się przez kolejne jedenaście lat, a ujemne saldo bilansu handlowego wzrosło w rekordowych pod tym względem latach do 25,6 mld USD w 2007 r. oraz ponad 38 mld USD w 2008 roku. Przejściowo zmniejszyło się trochę w latach 2009-2010 do poziomu -13 mld USD i -18,3 mld USD, ale w 2011 r. znowu było większe i wartość naszego importu przewyższyła wartość dóbr eksportowanych o ponad 20 mld USD.

W pierwszych latach transformacji wolumen polskiego importu rósł szybciej niż wolumen eksportu. Szczegółowe dane zamieszczono w tab. 2.

Tabela 2. Zmiana wolumenu handlu zagranicznego Polski w latach 1990-2011 (roczna zmiana w %)

Lata	Eksport Polski	Import Polski
1990-2000	7,5	18,1
2001	11,8	3,2
2002	8,3	7,3
2003	18,7	8,2
2004	18,2	17,3
2005	10,6	5,2
2006	16,1	16,8
2007	9,4	15,1
2008	6,8	8,5
2009	-8,0	-14,3
2010	13,2	13,7
2011	8,1	6,2

Źródło: Rocznik Statystyczny Polski 2012, GUS, Warszawa 2012; obliczenia własne.

W latach 1990-2000 import rósł przeciętnie o 18,1% rocznie, a eksport o 7,5%. W kolejnych latach zwiększyło się tempo rozwoju eksportu. W latach 2001-2011 jego fizyczne rozmiary wzrastały przeciętnie o 10,1% rocznie, podczas gdy rozmiary importu tylko o 7,5% w ciągu roku.

Warto także zwrócić uwagę na to, że rozmiary polskiej wymiany towarowej z zagranicą również rosły szybciej niż wolumen eksportu światowego, który w badanych latach rósł przeciętnie rocznie o ok. 4,3%⁴. Natomiast rozmiary polskiego eksportu zwiększały się średnio o 9,5% rocznie, a rozmiary importu o 10,8% rocznie⁵.

⁴ *International Trade Statistics 2012*, Genewa, WTO 2012; obliczenia własne.

⁵ Rocznik Statystyczny Polski 2012, GUS, Warszawa 2012; obliczenia własne.

3. Struktura towarowa polskiego handlu zagranicznego

W polskim handlu zagranicznym dominują produkty przemysłowe (dane zebrano w tab. 3 i 4). W 1990 r. ich wartość w eksporcie wynosiła ok. 8,5 mld USD, co stanowiło ok. 62% i 7,3 mld USD w imporcie, czyli 68% ogółu dóbr importowanych przez nasz kraj. W 2011 r. wartość eksportowanych przez Polskę produktów przemysłowych osiągnęła prawie 146 mld USD, natomiast wartość takich dóbr przywożonych do nas z zagranicy przekroczyła 148 mld USD. Stanowiły one ok. $\frac{3}{4}$ wymiany towarowej z innymi państwami ogółem.

Tabela 3. Handel zagraniczny Polski według rodzajów produktów w wybranych latach (w mld USD, ceny bieżące)

Produkty	Eksport			Import		
	1990	2000	2011	1990	2000	2011
Produkty rolne	2,268	3,099	22,585	1,253	3,950	20,260
Żywność	1,820	2,530	20,178	0,887	2,972	16,136
Paliwa i produkty górnictwa	2,722	3,179	18,512	2,150	6,724	33,801
Paliwa	-	1,610	9,210	-	5,309	26,454
Produkty przemysłowe	8,467	25,444	145,955	7,262	38,250	148,126
Stal i żelazo	0,994	1,094	5,540	0,342	1,436	9,682
Produkty chemiczne	1,310	2,162	16,709	0,995	6,885	29,515
Farmaceutyki	-	0,156	2,277	-	1,602	6,176
Maszyny i sprzęt transportowy	3,754	10,871	73,089	4,336	18,141	65,621
Maszyny i urządzenia biurowe i telekomunikacyjne	0,342	1,278	13,143	0,784	4,575	15,118
Komputery i wyposażenie biurowe	-	0,100	3,806	-	1,641	5,494
Sprzęt telekomunikacyjny	-	0,921	8,997	-	2,186	7,312
Układy scalone i elektronika	-	0,257	0,340	-	0,748	2,312
Pojazdy	0,374	3,995	27,380	0,391	4,336	16,825
Tekstylia	0,284	0,820	2,187	0,245	2,481	4,411
Odzież	0,384	1,915	3,813	0,209	0,546	4,429
Ogółem	13,457	31,722	187,052	10,665	48,924	202,187

Źródło: jak w tab. 1.

Wśród produktów przemysłowych najważniejsze w naszym handlu zagranicznym są maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy. Wartość polskiego eksportu tej grupy produktów wzrosła pomiędzy rokiem 1990 a 2011 z 3,8 mld USD do 73 mld USD, a wartość ich importu zwiększyła się z 4,3 mld USD do 65,6 mld USD. W 1990 r. maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy stanowiły 44% ogółu dóbr przemysłowych eksportowanych przez Polskę i 60% ogółu dóbr przemysłowych przywożonych do nas z zagranicy. W 2011 r. udział ten był w eksporcie wyższy: 50%

produktów przemysłowych sprzedawanych poza Polskę i nieco mniejszy w imporcie: 44% dóbr przemysłowych, w które zaopatrywaliśmy się za granicą.

Na początku okresu transformacji ustrojowej bardzo ważne miejsce w polskim handlu zagranicznym zajmowały produkty rolne, szczególnie żywność oraz produkty przemysłu wydobywczego. W 1990 r. wartość eksportowanych przez Polskę produktów rolnych wynosiła nieco ponad 2,2 mld USD i było to prawie 17% wszystkich dóbr sprzedawanych poza granice kraju. W 2011 r. wartość ta była 10-krotnie wyższa, ale stanowiły one 12% eksportowanych przez Polskę produktów.

Tabela 4. Struktura towarowa polskiego handlu zagranicznego w wybranych latach (w %)

Produkty	Eksport			Import		
	1990	2000	2011	1990	2000	2011
Produkty rolne	16,9	9,8	12,1	11,7	8,1	10,0
Żywność	13,5	8,0	10,8	8,3	6,1	8,0
Paliwa i produkty górnictwa	20,2	10,0	9,9	20,2	13,7	16,7
Paliwa	-	5,1	4,9	-	10,9	13,1
Produkty przemysłowe	62,9	80,2	78,0	68,1	78,2	73,3
Stal i żelazo	7,4	3,4	3,0	3,2	2,9	4,8
Produkty chemiczne	9,7	6,8	8,9	9,3	14,1	14,6
Farmaceutyki	-	0,5	1,2	-	3,3	3,1
Maszyny i sprzęt transportowy	27,9	34,3	39,1	40,7	37,1	32,5
Maszyny i urządzenia biurowe i telekomunikacyjne	2,5	4,0	7,0	7,4	9,4	7,5
Komputery i wyposażenie biurowe	-	0,3	2,0	-	3,4	2,7
Sprzęt telekomunikacyjny	-	2,9	4,8	-	4,5	3,6
Układy scalone i elektronika	-	0,8	0,2	-	1,5	1,1
Pojazdy	2,8	12,6	14,6	3,7	8,9	8,3
Tekstylnia	2,1	2,6	1,2	2,3	5,1	2,2
Odzież	2,9	6,0	2,0	2,0	1,1	2,2
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

W badanym czasie wzrosła także bardzo wyraźnie wartość produktów rolnych przywożonych do Polski z zagranicy. W 1990 r. miały one wartość 1,3 mld USD, w 2011 r. 20,2 mld USD. Jednak ich udział w całości polskiego importu w całym analizowanym dwudziestolecu utrzymywał się na podobnym poziomie: ok. 10-11%. Zarówno w eksporcie, jak i w imporcie była to prawie w całości żywność.

Produkty przemysłu wydobywczego stanowiące, obok produktów rolnych, tradycyjny przedmiot polskiego eksportu przed transformacją ustrojową, zmieniły w znacznym stopniu swoją pozycję. W 1990 r. ich wartość wynosiła 2,7 mld USD i było to 20% wszystkich eksportowanych przez Polskę produktów. W 2011 r., po-

mimo wzrostu wartości ich eksportu do 18,5 mld USD, stanowiły one znacznie mniejszą część dóbr sprzedawanych do innych krajów (jedynie niecałe 10%).

Inaczej sytuacja przedstawia się w odniesieniu do ich importu. W 1990 r. produkty górnictwa i paliwa stanowiły 20% polskiego importu ogółem (ich wartość wyniosła 2,2 mld USD). Po dwudziestu latach ich wartość była znacznie wyższa: 33,8 mld USD, jednak udział w polskim imporcie towarowym zmalał do 16,7%. Są to w przeważającej części paliwa (prawie 80% tej grupy dóbr).

4. Saldo wymiany handlowej według grup produktów

Saldo polskiej wymiany zagranicznej na początku okresu transformacji było dodatnie (2,8 mld USD), ale w miarę upływu czasu zmieniło się na ujemne. W 2011 r. wartość importu przewyższała wartość eksportu o 15,1 mld USD. Interesująco przedstawia się to saldo w układzie grup towarowych (dane zebrano w tab. 5). W przypadku dóbr rolnych saldo to zasadniczo było i jest nadal dodatnie. W 1990 r. był to 1 mld USD, a w 2011 r. 2,3 mld USD.

W 1990 r. wymiana produktów górnictwa i paliw charakteryzowała się nadwyżką eksportu nad importem (+0,6 mld USD), w 2011 r. saldo tej wymiany było już ujemne i osiągnęło ogromną wartość –15,3 mld USD.

Tabela 5. Saldo wymiany zagranicznej Polski według rodzajów produktów w wybranych latach (w mld USD, ceny bieżące)

Produkty	1990	2000	2011
Produkty rolne	1,015	-0,851	2,325
Żywność	0,933	-0,442	4,042
Paliwa i produkty górnictwa	0,572	-3,545	-15,289
Paliwa	-	-3,699	-17,244
Produkty przemysłowe	1,205	-12,806	-2,171
Stal i żelazo	0,652	-0,342	-4,142
Produkty chemiczne	0,315	-4,723	-12,806
Farmaceutyki	-	-1,446	-3,899
Maszyny i sprzęt transportowy	-0,582	-7,270	7,468
Maszyny i urządzenia biurowe i telekomunikacyjne	-0,442	-3,297	-1,975
Komputery i wyposażenie biurowe	-	-1,541	-1,688
Sprzęt telekomunikacyjny	-	-1,265	1,685
Układy scalone i elektronika	-	-0,491	-1,972
Pojazdy	-0,017	-0,341	10,555
Tekstylia	0,039	-1,661	-2,224
Odzież	0,175	1,369	-0,616
Ogółem	2,792	-17,202	-15,135

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

Obroty produktami przemysłowymi też charakteryzują się raczej ujemnym saldem wymiany. W 1990 r. było ono korzystne (+1,2 mld USD), ale później znacznie się pogorszyło. Po upływie 10 lat (w 2000 r.) wartość importowanych dóbr przemysłowych była wyższa od wartości ich eksportu o 12,8 mld USD. Kolejne 10 lat przyniosło poprawę i w 2011 r. saldo wymiany tych produktów było co prawda nadal ujemne, ale zmalało do 2,2 mld USD.

Największy deficyt w obrotach produktami przemysłowymi wykazuje handel produktami chemicznymi. W 2011 r. było to –12,8 mld USD. Natomiast nadwyżkę notujemy w handlu maszynami, urządzeniami i sprzętem transportowym, szczególnie pojazdami. O ile w 1990 r. Polska była importerem netto takich dóbr, o tyle w ciągu dwudziestu badanych lat stała się ich eksporterem netto.

5. Intensywność wymiany wewnątrzgałęziowej Polski

Biorąc pod uwagę znaczne podobieństwo struktury towarowej polskiego eksportu oraz importu omówione wcześniej, można się spodziewać, że nasz handel będzie miał charakter wewnątrzgałęziowy. Do oceny tego charakteru używa się różnych miar. W niniejszej pracy wykorzystano indeks intensywności handlu wewnątrzgałęziowego⁶. Przyjmuje on wartości od 0 do 1. Wartość 1 wskazuje, że cały handel ma charakter wewnątrzgałęziowy. Wartość 0 wskazuje, że eksport i import nie nakładają się na siebie w obrębie danej grupy produktów.

Indeks obliczono według formuły:

$$B = 1 - [|Ex_i - IM_i| / (Ex_i + IM_i)],$$

gdzie: B – indeks intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej,

Ex_i – eksport i -tej grupy produktów,

IM_i – import i -tej grupy produktów.

Wyniki obliczeń zamieszczono w tab. 6.

Analizując dane, można zauważyć, że polski handel zagraniczny w odniesieniu do większości grup produktów rzeczywiście ma charakter wewnątrzgałęziowy. Indeks przyjmuje bowiem generalnie wysokie wartości i wydaje się, że to zjawisko w badanym dwudziestolecu się pogłębiało.

W 1990 r. handel produktami rolnymi już miał charakter wewnątrzgałęziowy, ponieważ obliczony indeks (0,71) wskazuje, że w 70% eksport i import tych towarów nakładały się na siebie. W 2011 r. indeks był jeszcze wyższy (0,95), co oznacza, że niemal w całości były to obroty wewnątrzgałęziowe.

⁶ Najpopularniejsze są tzw. indeks Grubela-Lloyda oraz indeks intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej; Por. A. Zielińska-Głębocka, wyd. cyt.; D. Greenaway, Ch. Milner, *The Economics of Intra-industry Trade*, Basil and Blackwell, Oxford 1986; E. Czarny, wyd. cyt.; H.G. Grubel, P.J. Lloyd, *Intra-industry Trade: The Theory and the Measurement of International Trade in Differentiated Products*, Macmillan, London 1975; J. Misala, E.M. Pluciński, *Handel wewnątrzgałęziowy między Polską a Unią Europejską. Teoria i praktyka*, SGH, Warszawa 2000, s. 86-87.

Tabela 6. Indeks wymiany wewnątrzgałęziowej Polski według rodzajów produktów w wybranych latach

Produkty	1990	2000	2011
Produkty rolne	0,71	0,88	0,95
Żywność	0,66	0,92	0,89
Paliwa i produkty górnictwa	0,88	0,64	0,71
Paliwa	-	0,47	0,52
Produkty przemysłowe	0,92	0,80	0,99
Stal i żelazo	0,51	0,86	0,73
Produkty chemiczne	0,86	0,48	0,72
Farmaceutyki	-	0,18	0,54
Maszyny i sprzęt transportowy	0,93	0,75	0,95
Maszyny i urządzenia biurowe i telekomunikacyjne	0,61	0,44	0,93
Komputery i wyposażenie biurowe	-	0,11	0,82
Sprzęt telekomunikacyjny	-	0,59	0,90
Układy scalone i elektronika	-	0,51	0,26
Pojazdy	0,98	0,96	0,76
Tekstylia	0,93	0,50	0,66
Odzież	0,70	0,44	0,93

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

W przypadku produktów przemysłu wydobywczego sytuacja kształtowała się odmiennie. Indeks intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej w badanym okresie zmalał: z 0,88 w 1990 r. do 0,71 w 2011 roku. Wyniki sugerują więc, że w tej grupie dóbr mniejsza część eksportu oraz importu nakładają się na siebie. Jednak i tak należy uznać, że jest to w znacznej części handel wewnątrzgałęziowy.

Z kolei obroty produktami przemysłowymi ogółem są prawie w całości wewnątrzgałęziowe. W całym badanym czasie indeks przyjmował wartości bliskie 1. Najbardziej wewnątrzgałęziowy charakter ma handel maszynami i urządzeniami, a szczególnie wyposażeniem biurowym. W tym przypadku indeks wzrósł z 0,61 w 1990 r. do 0,93 w 2011 roku. Podobnie wysokie wartości przyjmuje w odniesieniu do sprzętu telekomunikacyjnego (0,9 w 2011 r.).

Interesująco kształtuje się natomiast wartość obliczonego indeksu w przypadku handlu pojazdami. W 1990 r. prawie w całości była to wymiana wewnątrzgałęziowa (indeks wynosił 0,98), w 2011 r. eksport i import nakładały się na siebie w 76%.

Najniższe wartości indeksu intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej można zaobserwować dla bardziej zaawansowanych układów scalonych i elektroniki. W 2000 r. indeks miał wartość 0,51, ale jedenaście lat później był niższy i w 2011 r. wynosił 0,26, co oznacza, że eksport i import w tej grupie dóbr nakładają się na siebie jedynie w 26%. Jest to w zasadzie jedyna grupa produktów, w przypadku której można mówić o braku wyraźnego wewnątrzgałęziowego charakteru polskiej wymiany z zagranicą.

6. Podsumowanie

Analiza danych zamieszczonych w niniejszej pracy pozwala wyciągnąć kilka syntetycznych wniosków.

Przed wszystkim wydaje się, że polscy producenci i konsumenci bardzo chętnie wykorzystywali możliwości, jakie dało otwarcie gospodarki na kontakty handlowe z zagranicą. Świadczy o tym zarówno rosnąca wartość eksportu i importu liczona w cenach bieżących, jak i tempo zmian wolumenu polskiego handlu zagranicznego. Dane wskazują, że szybciej rosły rozmiary eksportu niż importu, co zdaje się sugerować, iż wbrew wielu obawom nasi producenci potrafili poradzić sobie na wymagającym rynku międzynarodowym.

W badanym czasie struktura towarowa wymiany z zagranicą nie zmieniła się zasadniczo. Zarówno na początku procesu transformacji, jak i dwadzieścia lat później dominowały w niej produkty przemysłowe, stanowiące obecnie ok. $\frac{3}{4}$ polskich obrotów z innymi krajami. Zmieniła się jedynie nieco wewnętrzna struktura eksportu przemysłowego. O ile w 1990 r. pojazdy stanowiły jedynie 2,8% wszystkich dóbr eksportowanych przez nasz kraj, o tyle w 2011 r., za sprawą inwestycji zagranicznych koncernów samochodowych, pojazdy stanowiły już 14,6% wszystkich produktów sprzedawanych przez Polskę za granicę. Tym samym wysunęły się na czoło listy polskich produktów eksportowych, spychając na dalsze miejsca produkty górnictwa i rolnictwa, uważane za tradycyjne przedmioty eksportu.

Pewnym niekorzystnym zjawiskiem jest utrzymujące się od wielu lat ujemne saldo wymiany handlowej Polski. Na początku okresu transformacji nasz bilans handlowy był korzystny. W 1990 r. saldo było dodatnie, jednak w miarę upływu kolejnych lat pogłębiał się deficyt obrotów towarowych z zagranicą. Rekordowy pod tym względem był rok 2008, kiedy wartość importu Polski przewyższyła wartość eksportu o 38,6 mld USD⁷.

Przy tej okazji warto jednak zwrócić uwagę, że niekorzystne wyniki w bilansie handlowym nie dotyczą wszystkich rodzajów dóbr w jednakowym stopniu. Wymiana produktów rolnych zamykała i zamyka się wciąż dodatnim saldem, a handel produktami przemysłowymi wykazuje pewną poprawę pod tym względem. Korzystnie na wyniki handlu zagranicznego Polski wpływają niewątpliwie obroty pojazdami, które w 2011 r. zamknęły się dodatnim saldem w wysokości 10 mld USD. Z kolei najbardziej niekorzystny wpływ na polski bilans handlowy ma import paliw. W 2011 r. obroty w tej grupie dóbr zamknęły się ogromnym deficytem w wysokości 17 mld USD. Trudno jednak uznać, że ma to całkowicie niekorzystny wpływ na naszą gospodarkę, ponieważ import paliw ma charakter importu niezbędnego, tj. importu dóbr, których gospodarka nie może lub nie potrafi wytwarzać, a bez których nie może funkcjonować.

Wyniki obliczeń zamieszczone w piątym punkcie artykułu wskazują, że polski handel zagraniczny ma generalnie charakter wewnętrzzależniowy, to znaczy przed-

⁷ Rocznik Statystyczny Polski 2009, GUS, Warszawa 2009, s. 39.

miotem eksportu i importu są podobne produkty (należące do tej samej grupy). Jest to widoczne najwyraźniej w grupie dóbr przemysłowych, gdzie obliczony indeks intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej w 2011 r. był bliski 1. Przegląd wyników potwierdza, że ta tendencja się pogłębia i jest zgodna z tendencją, jaka występuje również w innych najważniejszych gospodarczo regionach świata⁸.

Literatura

- Czarny E., *Teoria i praktyka handlu wewnątrzgałęziowego*, SGH, Warszawa 2002.
- Greenaway D., Milner Ch., *The Economics of Intra-industry Trade*, Basil and Blackwell, Oxford 1986.
- Grubel H.G., Lloyd P.J., *Intra-industry Trade: The Theory and the Measurement of International Trade in Differentiated Products*, Macmillan, London 1975.
- International Trade Statistics*, WTO, Genewa, roczniki z lat 2001-2012.
- Misala J., Pluciński E.M., *Handel wewnątrzgałęziowy między Polską a Unią Europejską. Teoria i praktyka*, SGH, Warszawa 2000.
- Rocznik Statystyczny Polski 2009, GUS, Warszawa 2009.
- Rocznik Statystyczny Polski 2012, GUS, Warszawa 2012.
- Statistical database, <http://stat.wto.org> (dostęp: 25.01.2013).
- Zielińska-Głębocka A., *Wprowadzenie do teorii ekonomii międzynarodowej. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1997.

CHARACTER OF THE POLISH FOREIGN TRADE AFTER 1990

Summary: The paper concentrates on the changes in the Polish foreign trade after 1990 when the transformation process started. The first part includes the characteristic of the main situation in Polish turnovers: the changes in the value and the volume of Polish exports and imports. The structure of Polish foreign trade by products is analyzed in the second part. The products are classified by the groups according to the WTO's data. A subject of the third part is the balance of the Polish foreign trade by these groups of products. Finally, the fourth part of this paper concentrates on the intra-industry character of Polish turnovers. The author used the index of the intra-industry trade to estimate the character of the Polish foreign trade. The outcomes of the calculations are presented in table 6. The last part of the paper contains the main conclusions.

Keywords: foreign trade of Poland.

⁸ Indeks intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej państw Triady (Europa, Ameryka Północna, Azja) kształtuje się na poziomie bliskim 1. *International Trade Statistics*, WTO, Genewa roczniki z lat 2001-2011; obliczenia własne.